

Kaitsejõudude perspektiivsete, merele orienteeritud, harjutusalade arendusprogrammi

keskkonnamõju strateegilise hindamine (KSH)

PROGRAMM

kavand 17.09.2007

1. Arendusprogramm ja KSH

Hinnatav strateegiline planeerimisdokument (<http://www.kmin.ee> – alajaotus: kaitseinvesteeringud → ehitus, kinnisvara ja keskkonna alane tegevus → ÕSMAAP) on kaitseministri poolt käskkirjaga nr. 213, 23.05.2007 algatatud arendusprogramm, mille eesmärgiks on analüüsida kaitsejõudude perspektiivsete, merele orienteeritud, harjutusalade võimalikke asukohti, kasutustingimusi ja sotsiaal-majanduslikku põhjendatust. Algatatud arendusprogrammi täpne nimetus on “Õhutõrje ja suurtükiväe (merele orienteeritud) laskmisvõimaluste ning mereväe väljaõppe läbiviimiseks võimalike asukohtade selgitamine”. Programmi lühend: ÕSMAAP. Samaaegselt arendusprogrammi algatamisega algatas kaitseminister, lähtuvalt KeHJS § 33 lõige 1 punktist 4 (kavandatud tegevuse võimalik mõju Natura 2000 võrgustiku aladele), keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH).

Arendusprogrammi koostamise vajadus tuleneb kaitsejõudude keskpikast arengukavast (KSAP) aastateks 2004-2010, milles muuhulgas nähakse ette ka õhutõrje, suurtükiväe ja mereväe sõjaliste võimekuste tõstmise ning koostöövõime tagamise NATO üksustega. KSAP ei määratle küll merel paiknevate harjutusalade vajadust ega asukohti, ilma vastavate harjutusaladeta pole aga nõutava väljaõppe korraldamine mõeldav. Lähtuvalt Meresõiduohutuse seaduse § 47¹ lõikest 1, saab Eesti Veeteede Amet määrata eripiirkonnaks Eesti Kaitsejõududele olulisi merealasid. Algatatud arendusprogramm ja KSH ei ole sellise määramise eel tingimuslikult kohustuslikud, pigem on tegemist sooviga leida keskkonnale säästvamaid lahendusi.

Algatatud arendusprogramm keskendub merele orienteeritud harjutus- ehk testaladele. See tähendab, et kaitsejõududel on vajalik läbi viia teatud harjutusi, mille tarvis maismaa harjutusväljakud ei sobi kas ebapiisava (otse)nähtavuse, ebapiisava ohuala, või siis väeosa spetsiifika tõttu (Merevägi). Käsitledes komplekselt kõiki merega seonduvaid treeninguvõimalusi, proovitakse algatatud arendusprogrammiga leida lahendusi järgmiste väeliikide vajadustele:

- Suurtükiväe grupp, mille relvastusse kuuluvad 155 mm haubitsad FH-70 A1. Haubitsad eeldavad otselaskmistel ohuala sügavusega kuni 14 km mida pole võimalik saavutada ei keskpõlvüoonil (laskesektor on liiga kitsas) ega Sirgalas (ohuala piiresse jääks Tallinn-Narva maantee). Koordinaatmeetodiga laskmisel (sihtmärki nägemata) on ohuala veelgi suurem, sügavusega kuni 22 km. Haubitsate õppelaskmisi on nimetatud kahel alal seni teostatud vähendatud laengutega ja ilma otsesihimiseta. Otsesihimisega lahinglaskmisi merele teostati ühekordse kokkuleppe alusel (Keskkonnaministeerium, Veeteede Amet, Lennuamet) veebruaris 2007 Rutja rannas Vihula vallas. Vajadus haubitsate merelaskmiste tarvis on, tulenevalt väljaõppe tsüklist, eelkõige talvekuudel (7-9 ja 48-49 nädalad). Ühe õppetsükliga tulistatakse välja kuni 80 mürsku.
- Õhutõrjediivisjon, mille relvastusse kuuluvad 23 mm õhutõrjekahurid ja kantavad lühimaa raketikompleksid MISTRAL. Nendest esimese ohuala on maismaasihtmärkide korral maksimaalselt 8x17 km ja lendavate sihtmärkide korral 8x24 km. Raketikompleksi MISTRAL maksimaalne ohuala on 13,5x24,5 km. Esimesed MISTRAL tüüpi raketiseadeldised jõuavad Tapa väljaõppekeskuse relvastusse 2008 aastal. Lahinglaskmisi rakettidest ei ole Eestis seni korraldatud, õhutõrjekahuritest on lastud ainult maasihtmärke. Maismaal on vastava ohualaga territooriumi leidmine vähetõenäoline, merel ei ole seni õppusteks kooskõlastusi taotletud ning väljaõppe on toimunud Soomes. Väljaõppevajadus: õhutõrjekahuritel kuni 15 päeva/aastas, raketikompleksil kuni 5 päeva/aastas.
- Merevägi, kes vajab kindlate tingimustega (erinevad sügavused, merepõhja iseloom, hoovused) eelnevalt kontrollitud merealaid uue varustuse testimiseks ja õppuste korraldamiseks. Eesti Mereväe spetsiifika kohaselt kasutatakse testalasid eelkõige miinitõrje-alase võimekuse tõstmiseks, tuukriõppe, allvee-robotite ja uue tehnoloogia katsetamiseks. Mereväes kasutatavad kahurid (kuni 76 mm) eeldavad ohuala sügavusega kuni 13,8 km. Täna on Mereväe kasutuses Naissaare ja Osmussaare harjutusalad, mille kasutuskooormus on keskmiselt 14 päeva aastas. Perspektiivis, arvestades uute laevadega ja korraldatavate ühisõppustega, on vajalik nelja harjutusala fikseerimine, mille kasutuskooormuseks aastas kujuneb keskmiselt 15 päeva (igal alal).

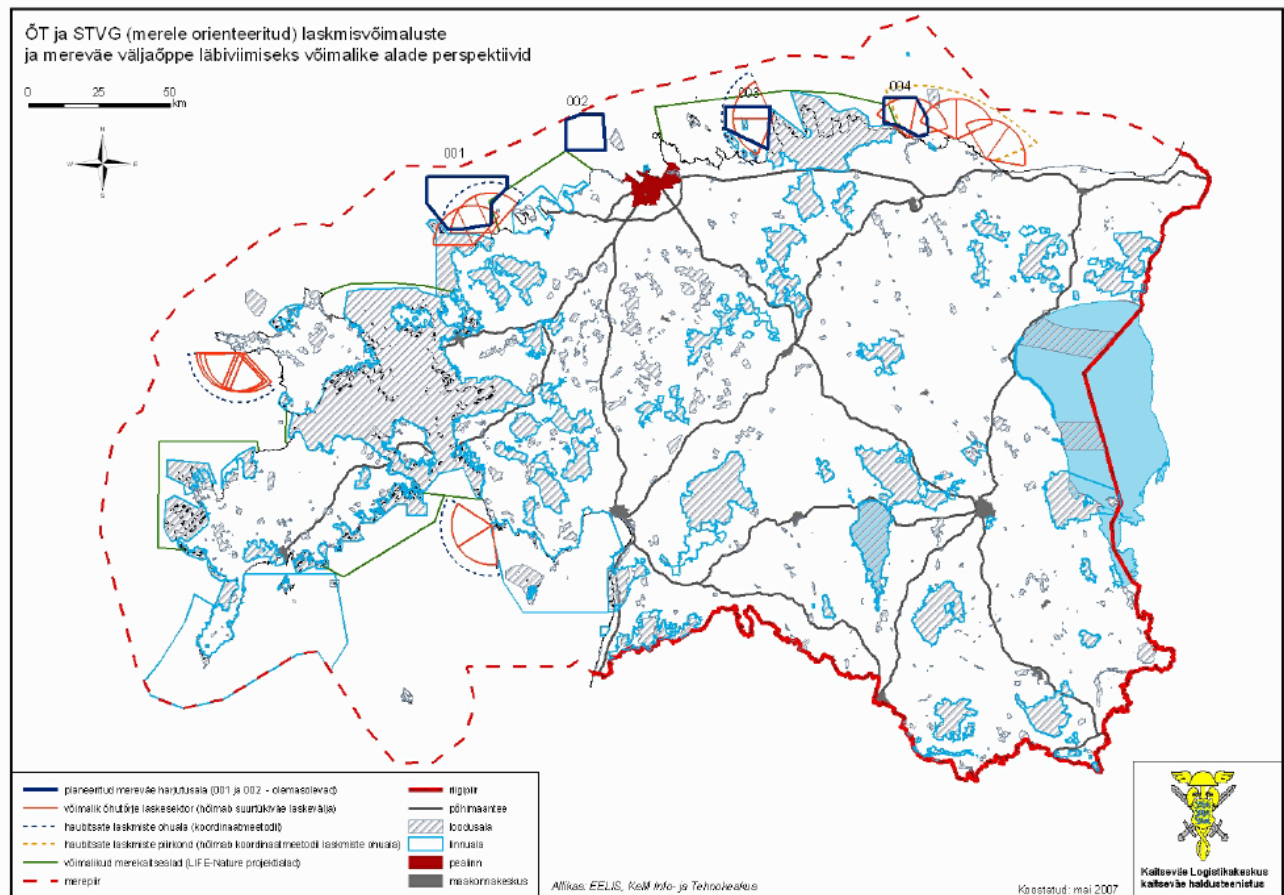
Arvestades ajaliselt piiratud kasutuskooormust (laskeharjutused toimuksid umbes 5 nädala jooksul keskmiselt kolmel päeval nädalas) ja asjaolu, et kirjeldatud harjutusalad **ei eelda** täiendava infrastruktuuri vajadust, pole otstarbekas neid määratleda Planeerimisseaduse mõistes püsipõlvüooni või mõnes muus nimetuses riigikaitsealana. Kohasem on need määratleda eripiirkonnana (Meresõiduohutuse seadus § 47). Valitud merealade esmaseks kasutusfunktsiooniks jääks sealsamas senini toimunud meretransport, purjetamine, kalastus jne. Sõltuvalt olemasolevate ja loodavate merekaitsealade kasutustingimustest ei saa välistada ka merekaitseala ja riigikaitsealase eripiirkonna kattumist.

Arendusprogrammi tulemuseks peaks olema erinevate variantide seast parima leidmine ning ettepanekute tegemine laiemas mõistes keskkonnamõjude (sotsiaalsed, majanduslikud, looduslikud) leevendamiseks. Arendusprogrammi kinnitamine ei tähenda, et kõik kavandatud tegevused on ka praktikas realiseeritavad. Võimalik, et mõne asukoha kasutuselevõtt eeldab täiendava analüüsi, sh KMH või KSH vajadust, nüüd juba detailsemal tasemel.

KSH eesmärk omakorda on arendusprogrammi raames, ent viimasest sõltumata, esitada keskkonnale sobivamaid lahendusi. KSH tulemuseks peaks olema arendusprogrammis väljapakutud valikalade eelisjärjestamine, võimalusel ka täiendavate alade analüüs.

KSH ulatus

Arendusprogrammis ja KSH-s käsitletakse ja analüüsitakse Eesti territoriaalmere sõjalisi kasutusvõimalusi. Juba eelnevalt on otsese vaatluse alt välja jäetud Natura 2000 võrgustiku alad, kuhu õppuste mõju võib aga ulatuda maksimaalsete ohualade kaudu. Eelkõige logistiliselt (laevade ligipääs, sadamate ja VÕK-ide paiknemine) on suurem tähelepanu Soome lahel, kus asuvad ka tänased kaks Mereväe harjutusala: Naissaare ja Osmussaare, mis on Veeteede Ameti poolt ka vastavalt määratletud. Piiriülest keskkonnamõju ei saa arendusprogrammi koostamisel eeldada – kõikide ohualade jäämine Eesti territoriaalvete piiresse on arendusprogrammi üks eeldus (vt. eelvaliku asukohtade kaarti ↓). Võimalik laevaliikluse kasv ei ole üldiste transpordivoogude kõrval märkimisväärne, täiendava merereostuse tõenäosus on eeldatavalt samavõrra minimaalne.

3. Teostamine

Arendusprogrammi koostab (koostöös Kaitsejõudude esindjatega: Merevägi, Logistikakeskus) ning KSH koostamise korraldaja on Kaitseministeerium – Sakala 1, Tallinn 15094 (kontaktisik: Nele Loorents – 7170129, e-post: nele.loorents@kmin.ee)

KSH programmi koostaja on Andres Tõnisson (KMH0064): Äigrumäe 19, 74014 Viimsi, Harjumaa. Tel: 609 9940, 553 2515, e-post: leetva@online.ee

KSH läbiviija leitakse avaliku konkursiga

KSH programmi ja aruande kiidab heaks Keskkonnaministeerium

Arendusprogrammi kinnitab kaitseminister käskkirjaga

Kinnitatud arendusprogrammi alusel taotleb Kaitseministeerium uute eripiirkondade määramist või ka olemasolevate täpsustamist Eesti Veeteede Ameti poolt ning alustab läbirääkimisi rannikuala piiratud kasutusvõimaluste üle maaomanike ja omavalitsustega

4. Arendusprogrammi elluviimisega eeldatavalt kaasneva keskkonnamõju selgitamine

4.1. Asukohtade ja fooni kirjeldus

- Esialgsete asukohtade (vt. eskiiskaart ↑) ja võimalike täiendavate asukohtade analüüs lähtuvalt ohuala suuruse piisavusest, mere- ja õhuliikluse sagedusest ja perspektiividest, Kaitseväe logistilis-majanduslikest võimalustest
- Võimalike asukohtade analüüs lähtuvalt looduslikest tingimustest – teadaolevad andmed linnustiku, kalastiku, veeimetajate jne. kohta, võimalik mõju kaitsealadele (sh Natura 2000 võrgustiku aladele)
- Võimaliku avaliku huvi kirjeldamine analüüsitava asukohtade lõikes (sh kohalike elanike ja omavalitsuste seisukohad)

4.2. Võimalike keskkonnariskide analüüs

- Laskeharjutuste ja muu merelise väljaõppega kaasneva võivad negatiivsed keskkonnamõjud (sh keemilise reostuse võimalikkus, müra prognoos, turvalisuse

risk, võimalik mõju kalastikule ja kalapüügile, põhjaelustikule, linnustikule, veeimetajatele, Natura 2000 võrgustiku aladele, kavandatavale avamere-tuulepargile Neugrundi madalal). Eraldi käsitlust vajab laskeharjutuste ja õhkamistega kaasnev veealune rõhmuutus ja selle mõju ulatus, samuti ka vee-elustiku hooajalise dünaamika arvestamine õppustel

- Laskeharjutuste ja muu merelise väljaõppega kaasnedavad võivad positiivsed keskkonnamõjud (mere puhastamine lõhkemata lõhkekehadedest, Mereväe võimalik rakendamine merepõhja kaardistamises, reostustõrjes ja merepiiri julgestamises, osade harjutuste puhul maismaa-alternatiivide mittekasutamine, võimalike vaatlustornide avalik kasutus)

5. Leevendavad ettepanekud õppustega kaasnedava võiva keskkonnamõju leevendamiseks

- Ajalised ettepanekud (võimalikud ajalised piirangud lähtuvalt elustiku aktiivsusest)
- Ruumilised ettepanekud (kitsendused õppuste läbiviimisel teatud aladel, sügavustel, kõrgustel jne)
- Võimalikud ennetavad meetmed õppuste korraldamisel (n hoiatus- või simulatsioonivõtted)
- Ettepanekud mereõppuste korraldamise (üldsusele suunatud) organisatoorse külje ja teavitussüsteemi väljaarendamiseks

6. KSH metoodika

Keskkonnamõju hindamiseks kasutatakse põhiliselt kvalitatiivset analüüsimeetodit, mille järgi tegevusi ja leevendusmeetmeid analüüsitakse valitud ja süstematiseeritud, analüütiliseks raamiks liidetud keskkonna-eesmärkide ja kriteeriumite/indikaatorite abil

Analüüsi käigus hinnatakse arendusprogrammi eesmärkide ja nende saavutamiseks kavandatavate tegevuste võimalikke positiivseid ja negatiivseid mõjusid keskkonnale. Elustiku osas tellitakse hinnangud erialaspetsialistidelt

Keskkonnaeesmärgid ja kriteeriumid esitatakse olulisuse järjekorras (omistades neile "kaalu"). Samasid kriteeriume saab hiljem kasutada ka arendusprogrammi rakendamise keskkonnamõju seire etapis

6. Isikud ja asutused keda arendusprogrammi elluviimine võib mõjutada

<i>Isikud või asutused</i>	<i>Huvi iseloom</i>	<i>Kaasamine</i>
Üldsus, omavalitsused	Mure elukeskkonna pärast	KSH algatamise ja avalike arutelude toimumise teadaanded: Ametlikud Teadaanded, Postimees
Eesti Kaitsejõud	Perspektiivsetes kavades ettenähtud võimekuste saavutamise, milleks on tarvis parandada väljaõppetingimusi	Eraldi kaasamist ei ole vaja ette näha, osaleb protsessis arendusprogrammi koostajana
Eesti Veeteede Amet	Liiklusohutuse ja üldise turvalisuse tagamine merel ja mujal veeliikluse aladel	Seisukoha küsimine programmile, kirjalik teavitamine avalikest aruteludest
Eesti Lennuamet	Üldise lennuohutuse kindlustamine	Seisukoha küsimine programmile, kirjalik teavitamine avalikest aruteludest
Keskkonnaministeerium	Üldised keskkonnakaitse küsimused. KSH järelvalve.	Seisukoha küsimine programmile, kirjalik teavitamine avalikest aruteludest
Põllumajandusministeerium	Osad kalavarude ja -püügiga seotud küsimused	Teavitamised avalike arutelude toimumisest
Arendusprogrammis käsitletavate maakondade keskkonnateenistused (Hiiumaa, Pärnumaa, Läänemaa, Harjumaa, Lääne- ja Ida-Virumaa)	Valitsetavate kaitsealade kaitsereežiimi tagamine, ranniku säästev kasutamine	Teavitamised avalike arutelude toimumisest
Riiklik Looduskaitsekeskus	Kaitsealade kaitse korraldamine, riikliku looduskaitsepoliitika praktiline elluviimine	Teavitamised KSH algatamisest ja avalike arutelude toimumisest
Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO)	Vastavalt KeHJS-i § 37-le esindab avaliku huvi tagamisel valitsusväliseid keskkonnaprorganisatsioone	Teavitamised KSH algatamisest ja avalike arutelude toimumisest

7. Programmi kavandi koostanud eksperdi andmed

Vastavalt KeHJS § 34 lõikele 3

Andres Tõnisson, geograafia teadusmagister (1996 – Tartu Ülikool). Keskkonnamõju hindamise ja planeerimisalane kogemus 1997 aastast. Keskkonnaekspert (KMH0064). Senine KSH ja planeeringutega seonduv praktika:

- Maakonnaplaneeringu koostamises osalemine: Harjumaa väärtuslikud maastikud ja rohevõrgustik (E-Konsult)
- Üldplaneeringute KSH-d: Kaarma
- Osaüldplaneeringute KSH-d: Pühalepa, Emmaste, Käina, Jõelähtme
- Detailplaneeringute KSH-d: Leisi, Kihelkonna, Kuressaare, Käina, Tallinn; kaitsejõudude keskpõlügoon Kuusalu vallas – Hendrikson & Ko)
- Kaitseväe Keskpõlügooni keskkonnakorralduse kava koostamises osalemine
- Keskkonnamõju hindamise kursuse läbiviimine Tallinna Tehnikakõrgkoolis

8. KSH ja selle tulemuste avalikustamise esialgne ajakava

Etappt		Aeg	Teatamise koht või viis
Algamine	Algamine	23.05.2007	Kaitseministri käskkiri nr. 213
	Algamisest teatamine		AT – 24.05.2007 Postimees – 28.05.2007
Programmi koostamine	Koostamine	11.06.	Seisukoha saamine: Keskkonnaministeeriumilt (19.07.)
	Seisukoha küsimine programmile (Veeteede Amet, Lennuamet, Keskkonnaministeerium)	20.06.	
Programmi avalikustamine	Programmi avalikustamisest teatamine	7 päeva ette	AT – 16.08. 2007 Postimees – 17.08.2007
	Programmi avalik väljapanek	14+ päeva	Kaitseministeeriumis, sh elektrooniliselt veebilehel: 24.08.-07.09.
	Programmi avalik arutelu	10.09.	Kaitseministeeriumis, Sakala 1
Programmi heakskiitmine		14 päeva jooksul pärast kavandi saamist	Keskkonnaministeerium
Aruande koostamine			
Aruande avalikustamine	Aruande avalikustamisest teatamine	7 päeva ette	AT - ... Postimees -
	Aruande avalik väljapanek	21+ päeva	Kaitseministeeriumis, sh elektrooniliselt veebilehel
	Aruande avalik arutelu		Kaitseministeeriumis
Aruande heakskiitmine ja nn. keskkonnamõju seire meetmete kinnitamine		30 päeva jooksul	Keskkonnaministeerium teatab liht- või tähtkirjaga

9. Lisad

9.1. KSH programmi sisu kohta laekunud seisukohad ja nendega arvestamine

Keskkonnaministeeriumi seisukoht KSH programmi kavandile (kiri 19.07.)

Ettepanek	Arvestamine	Selgitus
1. käsitleda asukoha valikut, mõjusid elustikule ja Natura 2000 võrgustiku aladele, elanikele	Arvestatud, p. 4.2. sõnastust on täpsustatud	Ettepanekus kajastatu oli juba esitatud programmi kavandis p. 2. ja 4.1.
2. Lisada keskkonna-teenistused p. 6 (huvitatud isikud ja asutused)	Arvestatud	
3. Kooskõlastada ÕSMAAP Põllumajandusministeeriumiga	Arvestatud osaliselt	Põllumajandusministeerium on lisatud huvitatud asutuste loetellu.
4. Vajalik esitada üldistav kirjeldus potentsiaalsete harjutusalade kohta	Ei ole arvestatud	KSH programm ei peaks olema hinnatava strateegilise dokumendi ümberkirjutus. ÕSMAAP-i kavandiga tutvumisvõimalusele on programmis viidatud (p.1). Sellega nõustub ka Keskkonnaministeerium oma kirjas (30.07.)
5. Vajalik kuulutuste avaldamine ka maakonna-lehtedes (lisaks Postimehele ja AT-le)	Ei ole arvestatud	ÕSMAAP-i ja KSH eesmärk antud juhul on kava täpsustamine ja eelisjärjestuste moodustamine, rõhuasetusega sobivate merealade leidmisel. Elanikkonda puuduvat tegevust antud arendusprogrammist otseselt ei tulene. Merealade kasutamise teematikat on ajakirjandus kajastanud ka väljaspool ametlikke teateid (Eesti Päevaleht, Virumaa Teataja)
6. Vajalik koostöö Keskkonna-ministeeriumi looduskaitse-osakonnaga	Arvestatud	Potentsiaalseid merekaitsealasid on juba eelvalikus arvestatud. Jätkuv koostöö on igati loomulik
7. Eksperdi andmete täpsustamine	Arvestatud	Täpsustatud (p. 7)
8. Lisada laekunud seisukohad	Arvestatud	Lisatud (p. 9.2.)

9.2. KSH programmi avalikustamise käigus esitatud ettepanekute, väidete ja arvamustega arvestamine

Esitaja	Ettepanek	Arvestamine
1. Pärnumaa Keskkonnateenistus, kirjalikult (07.09.)	Eitav seisukoht Sõmeri piirkonna (kui hoiuala) kasutamise osas õhutõrje ja suurtükiväe positsioonina	Seisukoht aitab kaasa KSH edasisele protsessile ja on vajalik täiendmaterjal KSH aruande koostamisel. Vastuskiri lisatud.
2. Ivar Jüssi, LKK, avalikul arutelul (10.09.)	Vajadus täpsustada plahvatuste veevalust mõjuala seondvalt elustiku ohustamisega	Arvestatud. Ettepaneku alusel on KSH programmi täpsustatud (p. 4.2.)
3. Ivar Jüssi, LKK, avalikul arutelul (10.09.)	Elustiku hooajalise dünaamika arvestamise vajadus õppuste planeerimisel	Arvestatud. Ettepaneku alusel on KSH programmi täpsustatud (p. 4.2.)

9.3. Eelpool nimetatud punktidega seotud kirjavahetus (koopiad lisatud)

- ÕSMAAP-i ja KSH algatamise teade (Postimees 28.05.2007), sama ka Ametlikes Teadaannetes (24.05.2007), viimast ei ole kopeeritud
- Seisukoha küsimine KSH programmile (20.06.2007, kirjad nr 12.4.-2./4664): Keskkonnaministeerium, Veeteede Amet, Lennuamet)
- Keskkonnaministeeriumi seisukoht (19.07.2007, kiri nr 11-17/31980-2)
- Kaitseministeeriumi vastus laekunud seisukohale (01.08.2007, kiri nr 12.4-2/4664)
- KSH programmi avaliku väljapaneku teade(Postimees 17.08.2007), sama ka Ametlikes Teadaannetes (16.08.2007), viimast ei ole kopeeritud
- Pärnumaa Keskkonnateenistuse arvamus KSH programmi kavandi osas (07.09.2007, kiri nr 38-3-1/40848-2)
- Kaitseministeeriumi vastus Pärnumaa Keskkonnateenistusele (17.09.2007, kiri nr 12.4.-2-/4664)
- KSH programmi avaliku arutelu (10.09.) protokoll ja osalejate nimekiri
- KSH programmi avaliku arutelu järel (12.09.) esitatud Harjumaa Keskkonnateenistuse seisukoht, mis on alusmaterjaliks KSH läbiviimisel

Programmi koostas:

Andres Tõnisson

17.09.2007